

تاریخ علم

تاریخ علم در اسلام و ایران به روایت دکتر علی اکبر ولایتی (بخش بیست و نهم)

درباره «فردوس الحکمه» ابن ربین

آنچه در پی می آید، ادامه مجموعه مباحث مطرح شده از سوی دکتر علی اکبر ولایتی در مجموعه برنامه های «ایران» در سیمای جمهوری اسلامی ایران با موضوع تبیین تاریخ علم در اسلام و ایران است. آثار و نوشته های بسیاری را در علوم گوناگون به ویژه در پزشکی به ابن ربین نسبت داده اند.^(۱) از بعضی از آنها نسخه اصلی در دست نیست^(۲) و بعضی از این آثار به دست ما رسیده^(۳) و از بعضی دیگر تنها نامی باقی مانده و نسخه ای از آنها برجای نمانده است.^(۴) اما معروف ترین اثر او در طب، فردوس الحکمه است. ابن ربین (ص ۸) خود این کتاب را کتاش خوانده و «بحرالمنافع و شمس الآداب» لقب داده است. چنانکه بعضی با توجه به بهره گیری ابن ربین از دانش پزشکی دانشمندان یونان، هند، و حوزه تمدن اسلامی از جمله ایران و اینکه مشاهدات شخصی و آزموده های بالینی و تجربی خود را نیز بدان افزوده، آن را دایره المعارف هم نامیده اند.^(۵) به راستی، این کتاب دایره المعارفی در علم پزشکی و یکی از کهن ترین و معتبرترین آثار جامع پزشکی دوران اسلامی و تنها کتاب عربی موجود در میان هفت تالیف صفتگان مسلمان از آغاز خلافت عباسی یا پیش از آن به شمار می رود که به دست ما رسیده است^(۶) که ادوارد براون آن را چنین توصیف می کند: «فردوس الحکمه مربوط است به پزشکی اما تا حدودی هم از فلسفه و هوشناسی و زیست شناسی و روانشناسی و ستاره شناسی بحث می کند.»^(۷) در این کتاب، بنا به گفته ابن ربین (ص ۹)، «از طب الابدان و الانفس» سخن گفته شده و شامل ۷ نوع، ۳۰ مقاله و ۳۶۰ باب است.^(۸) این شمار در تیوب کتاب شاید نشانه علاقه او به ستاره شناسی بوده باشد، یا اشاره به عدد ۳۶۰ ارتباط دارد به باور پزشکان قدیم در شمار رگ های تن انسان.^(۹) ابن ربین در آغاز کتاب (ص ۱)، که آوند پدید می آید که در کودکی به من آموخت که بیش از آنچه خداوند برآیم مقدر کرده نخواهم. سپس (ص ۸) به منابع کتاب خود اشاره می کند و از آثار بقراط، جالینوس و پزشکان هم عصر خود، چون یوحنا بن ماسویه و حنین بن اسحاق و پزشکان هندی یاد می کند. او کتابش را گزیده ای از کتاب های حکمای پیشین و هم زمان خود می داند که فراروی خوانندگان نهاده است. اما در جای جای آن به آزموده ها و مناظرات خود و رخداد های زمانه اش به ویژه در سال های اقامتش در طبرستان اشاراتی دارد.^(۱۰) با این همه، سرگزین^(۱۱) این گمان را مطرح می کند که شاید بخشی از کتاب از یک کتاب گمنام سریانی گرفته شده باشد که احتمالا در قرن ششم میلادی، یعنی پیش از ظهور اسلام، تالیف شده بوده است. این سخن را شاید بتوان پذیرفت؛ زیرا گاهی از متن کتاب نیز چنین مستفاد می شود؛ مثلا زمانی که از درمان آماس رحم سخن می گوید که: «وَأَنْ عَلَّقَ فِی عُنْقِهِ أَصْلَ السُّوسِ مِنْ وَرَمِ الْأَرْحَامِ إِیضًا» بی درنگ ابن ربین می نویسد: «أُظْهِرُ السُّوسَ.» (ص ۱۸۴) که نشانه آن است که نخست، نظر کس دیگری را آورده و سپس، دیدگاه خود را یاد می کند.

ادامه دارد...

پی نوشت:

۱. بیهقی، علی بن زید (۱۳۵۱). تتمه صوان الحکمه، به کوشش محمد شفیع لاهوری، لاهور، بی نا، همانجا.
۲. صدیقی، همان، ص ی.
۳. همان، ص یا.
۴. خدایی، همانجا.
۵. رضوی برقی، همان، ص ۱۷۹ – ۱۸۰.
۶. صدیقی، همان، ص آ-ج؛ خدایی، همانجا.
۷. براون، همان، ص ۷۳؛ نیز سارتن، جورج (۱۳۶۰). مقدمه بر تاریخ علم، ترجمه غلامحسین صدری افشار، تهران، هدهد، ج ۱، ص ۶۶۵؛ سرگزین، همان، ج ۳، ص ۳۱۲؛ رضوی برقی، همان، ص ۱۷۹؛ ولایتی، همان، ص ۱۰۷۰.
۸. ابن ندیم، همانجا؛ قفلی، همانجا؛ ابن ابی اصیبعه، همانجا.
۹. رضوی برقی، ۱۳۸۳، ص ۱۸۱.
۱۰. رضوی برقی، همان، ص ۱۸۲ – ۱۸۱.
۱۱. سرگزین، همان، ص ۳۱۲.

نیمکت خبر

دانشجویان ملزم به رعایت آیین نامه حجاب و عفاف هستند

معاون فرهنگی وزارت علوم گفت: «از دانشجویان انتظار می رود آنچه را در آیین نامه حجاب و عفاف به عنوان هنجار برای پوشش تعریف شده، رعایت کنند، غلامرضا غفاری در گفت وگو با مهر درباره ارزیابی از وضعیت حجاب در دانشگاه ها و الزام دانشجویان به رعایت پوشش اسلامی گفت: «آنچه مهم است هنجارپذیری دانشجویان براساس قواعد و مقرراتی است که در دانشگاه تعریف شده است.» او با اشاره به آیین نامه حجاب و عفاف در دانشگاه ها ادامه داد: «برای پوشش آیین نامه و دستورالعملی توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی تعریف شده و به دانشگاه ها ارسال شده و از دانشجویان انتظار می رود براساس آنچه در آن آیین نامه به عنوان هنجار برای پوشش تعریف شده، رعایت کنند.»

رستمی: در بحث آزاداندیشی هیچ

برخورد بیرون از دانشگاهی نداریم

رستمی، رئیس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه ها بیان اینکه برخی دانشگاه ها در برگزاری کرسی های آزاداندیشی مصلحت گرایی را وارد کردند، گفت: «ما در زمینه طرح مباحث آزاداندیشی در دانشگاه ها، هیچ برخورد بیرون از دانشگاهی نداریم و اگر هم موردی باشد و دانشگاه ها اعلام کنند، ما خود را موظف به پیگیری خواهیم کرد.» او در گفت وگو با ایسنا ضمن بیان این مطلب درخصوص اهمیت برگزاری کرسی های آزاداندیشی در دانشگاه ها اظهار کرد: «طرح نظرات و گفت و شنود آن هم در فضای منطقی و علمی دانشگاه ها از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. متأسفانه کرسی های آزاداندیشی به دلایل مختلف به آن نقطه ای که از سوی رهبر انقلاب مطالبه شده بود، نرسید.»

واگذاری واحدهای ۴۰ متری به دانشجویان متاهل ارشد و دکتری

عبدالرضا رحمانی فضلی، وزیر کشور در جلسه اخیر شورای اجتماعی کشور که در وزارت کشور برگزار شد، ضمن اشاره به پیشنهاد مطرح شده در جلسه شورای اجتماعی کشور به منظور تقویت ازدواج آسان در محیط دانشگاهی گفت: «براساس این پیشنهاد عنوان شد دانشجویان مقطع فوق لیسانس و دکتری هنگام تحصیل اگر متاهل شوند، به مدت چهار سال واحد ۳۵ متری تا ۴۰ متری در اختیارشان قرار داده شود که در این زمینه با برخی دانشگاه ها صحبت کردیم؛ آنها اعلام آمادگی کردند تا زمین در اختیار بگذارند؛ همچنین با وزیر راه و شهرسازی در این زمینه صحبت شد و ایشان قبول کرد کمک هایی انجام دهند. انگیزه خوبی خواهد شد و هرکس در دوره فوق لیسانس و دکتری ازدواج کند، به مدت چهار سال واحدی را در اختیارش قرار می دهیم، این موضوع تشویق گر خواهد بود زیرا یکی از مشکلات ازدواج مسکن است.»

طرح نظام پایش آزاد
به روایت آمار

۱۰۳ هزار دانشجوی کارشناسی

۳۰ هزار عضو هیات علمی

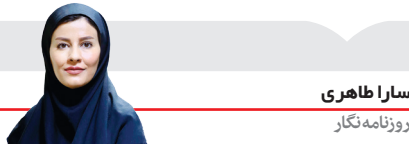
۱۰ هزار زمینه پژوهشی احصا شده

۱۰۰ هزار پایان نامه هر نیمه با طرح پایش

جزئیات اجرای طرح پایش از آغاز مهرماه

با ابلاغ رسمی دستورالعمل اجرایی پایش آزاد، پایان نامه های دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی از آغاز سال تحصیلی براساس نظام موضوعات و از بین ۱۰ هزار موضوع پژوهشی کاربردی انتخاب می شود

سارا طاهری روزنامه نگار

از مهر اسماال وارد فاز جدیدی شود و موضوع پایان نامه ها بر اساس نظام موضوعات پایش انتخاب می شود. دیروز بایک نگهداری، رئیس پژوهشگاه و شبکه آزمایشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی از ابلاغ دستورالعمل اجرایی نظام پایش آزاد به واحدها و مراکز دانشگاهی خبر داد. به گفته او نظام پایش آزاد (پژوهش اثربخش یکپارچه شبکه ای دانشگاه آزاد اسلامی)، یک نظام جامع پژوهشی است که با هدف رفع نواقص مربوط به نظام پژوهش تحصیلات تکمیلی دانشگاه و قرار دادن این ظرفیت عظیم در خدمت حل مسائل ملی کشور و ایجاد هم گرایی و هم افزایی میان نتایج این پژوهش ها طراحی و اجرا می شود. نگهداری می گوید: «در این نظام پژوهشی با هدف مدیریت و راهبری اثربخش، یکپارچه و شبکه ای پژوهش های تحصیلات تکمیلی در واحدهای دانشگاهی، سازماندهی و برنامه ریزی هدفمند آنان و شناسایی استعداد های حل مساله و توانمندسازی آنها، نسبت به شکست و تبدیل چالش ها و مسائل ملی کشور به مسائل دانشگاهی و قرار دادن آنها به عنوان زمینه های پژوهشی پایان نامه های کارشناسی ارشد و رساله های دکتری اقدام می شود.» او با تاکید بر اینکه دستورالعمل اجرایی نظام پایش آزاد زمینه های لازم جهت تشکیل دبیرخانه برنامه های علمی در استان ها را فراهم کرده است، توضیح داد: «دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی در سراسر کشور از ابتدای سال تحصیلی آینده می توانند موضوع پایان نامه خود

را از نظام موضوعات مربوط به برنامه های علمی در سامانه پایش آزاد انتخاب کنند.» رئیس پژوهشگاه و شبکه آزمایشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی در گفت وگو با «فرهیختگان» از تعداد دانشجویان و اساتیدی که درگیر طرح پایش شده اند سخن گفت. او در این باره می گوید: «هدف ما این است که تمام دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی تحصیلات تکمیلی که حدود ۱۰۴ هزار نفر دانشجوی کارشناسی ارشد و همچنین دانشجویان دکتری و بیش از ۳۰ هزار عضو هیات علمی هستند، درگیر این طرح شوند.» نگهداری گفت: «در طرح پایش که قرار است همراه به دستور دکتر طهرانچی اجرایی شود، تمام دانشجویان کارشناسی ارشد و دانشجویان دکتری باید درگیر موضوعات شوند. یعنی کسانی که می خواهند پروپوزال ارائه دهند و برای کار پژوهشی آماده شوند باید داخل این سامانه قرار بگیرند. فاز اول سامانه، پژوهش یار است که تقریباً ۱۴ هزار استاد در آن ثبت نام کرده اند.» او ادامه می دهد: «همچنین در حال پایلوت کردن سامانه پایش هستیم و هفته بعد در اسلامشهر پایلوت می شود و به محض این کار به واحدها اطلاع رسانی می شود که استادان در آن ثبت نام کنند. چیزی که ما انتظار داریم این است که اول همراه این دو سامانه بالا بیاید و اساتید وارد شوند و دانشجویان از این دو سامانه موضوعات را انتخاب کنند. اما عدد در حال حاضر حدود ۱۰۲ هزار دانشجوی کارشناسی ارشد و ۳۰ هزار هیات علمی است.» رئیس پژوهشگاه و شبکه آزمایشگاهی

دانشگاه آزاد اسلامی می گوید: «ما نزدیک به ۱۰ هزار زمینه پژوهشی را در این طرح احصا کرده ایم و انتظارمان این است که این ۱۰ هزار زمینه پژوهشی حدود صد هزار پایان نامه را ساپورت کند.» نگهداری در پاسخ به این سوال که نحوه انتخاب این ۱۰ هزار زمینه پژوهشی به چه صورت است، توضیح داد: «نحوه انتخاب به این صورت بوده که طی بازدیدی که از واحدهای دانشگاهی داشتیم قابلیت های واحدهای دانشگاهی را شناسایی کردیم. از سوی دیگر علاقه مند هستیم این موضوعات یک وجه صنعتی یا اگر زمینه های پژوهشی در علوم انسانی است یک وجه انسانی نیز داشته باشد. بنابراین برای یزدنساجی و برای میبد کاشی را انتخاب کردیم چرا که میبد مرکز کاشی در ایران است. برای تبریز کفش و چرم را انتخاب کرده ایم چرا که تبریز مهد چرم و کفش ایران است و در سال حدود ۱۰۰ میلیون جفت کفش در این شهر تولید می شود.» اومی گوید: «بنابر این واحدهای دانشگاهی را آمایش می کنیم تا ببینیم قابلیت آنها در چه زمینه ای است. مثلاً برای واحد خوزستان نفت و پتروشیمی را انتخاب کرده ایم و در مشهد در زمینه برنامه های زیارتی یا گوگرد می توانیم کار کنیم یا به طور مثال قرار است در ذوب آهن اصفهان واحد نجف آباد همکاری کند. در اچا، رومین نیز به واحد تبریز سپرده شده است. خلاصه اینکه ما واحدها را آمایش سرزمینی می کنیم و آنها زمینه هایی را مطرح می کنند و می گویند ما چه توانایی هایی داریم و ما با توجه به توانایی آنها برنامه ریزی می کنیم.» رئیس پژوهشگاه و شبکه آزمایشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی در پاسخ به سوال دیگری مبنی بر اینکه آیا رابزنی با دستگاه های مختلف برای اجرای طرح پایش انجام شده است یا خیر، توضیح می دهد: «رابزنی با دستگاه های مختلف را در دو سه پروسه انجام می دهیم تا نظام موضوعات طرح پایش احصا شود. اولین کاری که می کنیم این است که یک کارگروه تشکیل می دهیم تا این نظام موضوعات را برای ما احصا کند و وظیفه کارگروه این است که با دستگاه های مختلف ارتباط برقرار کند.» او ادامه می دهد: «مثلاً اگر می خواهیم در صنعت چرم کفش کار کنیم یک کارگروه با کسانی که در این صنعت کار می کنند ارتباط برقرار می کند و مشکلات و چالش های آنها مشخص می شود و این مشکلات را به زبان دانشگاهی بیان می کنند. در مرحله دیگر، که الان در این مرحله هستیم- کمیته های علمی تشکیل خواهیم داد و در این کمیته های علمی از دستگاه های مختلف می خواهیم که عضو شوند. مثلاً از صنعت چرم و کفش یا صنعت کاشی یا نساجی و... دعوت خواهیم کرد. امیدواریم اول مهر پروژه به صورت کامل انجام شود.»